

Рівненський державний
гуманітарний університет

Студентський дайджест

Збірник наукових матеріалів
здобувачів вищої освіти

№ 7
2023

**Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет**

Студентський дайджест

збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти

Випуск 7

Рівне, 2023

найбільш сприятливим для розвитку вищих форм емпатії, що проявляються в усвідомлених дієвих емпатійних ставленнях.

За допомогою емпатії дитина долучається до світу переживань інших людей, у неї формується уявлення про цінність іншої людини, розвивається і закріплюється потреба в емоційному благополуччі інших людей. У міру психічного розвитку дитини і структурування її особистості емпатія стає джерелом сприятливого морального розвитку. Узагальнюючи результати наукових досліджень та власних емпіричних даних ми можемо стверджувати, що у молодшому шкільному віці розвиток емпатії пов'язаний з власним емоційним досвідом та зовнішнім контролем. В основі розуміння емоцій інших людей лежить рефлексія власних емоцій. Тому розвиток емпатії здійснюється через емоційне самоусвідомлення молодших школярів; молодший шкільний вік є сензитивним періодом для розвитку емоційного інтелекту; емпатія є основним психологічним механізмом розвитку міжособистісного емоційного інтелекту, який забезпечує успішність спілкування і соціальної взаємодії. Потребують подальшої розробки психолого-педагогічні технології розвитку емоційного інтелекту молодших школярів у процесі навчальної діяльності.

Список використаних джерел

1. Батраченко І. Г. Психологія розвитку антиципації людини. Дніпропетровськ : Вид-во ДДУ, 1996. 204 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2-х кн. Київ : Либідь, 2003. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід : теоретико-технологічні засади. 278 с.
3. Журавльова Л. П. Психологія емпатії : монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. 328 с.
4. Мізерна О. О. Подолання агресивних проявів підлітків як умова підвищення ефективності педагогічної взаємодії. *Наука і освіта*. 2008. № 3. С. 191-195.
5. Павелків Р. В. Розвиток моральної свідомості та самосвідомості в молодшому шкільному віці : автореф. дис. ... докт. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2005. 40 с.
6. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2005. 360 с.
7. Степанов О. М. Психологічна енциклопедія. Київ : Академвидав. 2006. 424 с.

УДК [159.9-051:373]:355.422

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПСИХОЛОГА У ШКОЛІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Дивульська Катерина, здобувачка ОС «магістр»
спеціальності 053 «Психологія» (Практична психологія), 1 курс, РДГУ
Юрчук Олена, здобувачка ступеня PhD

Постановка проблеми. Війна стала величезною бідною українського народу, вимагаючи від людини стійкості, витривалості та компетентності, відповідальності, готовності до самостійного вирішення проблем, все це стає підґрунтям для безкінечного розвитку стресів, від яких особливо страждає молоде покоління українців.

Оновлений зміст освіти, базується на її гуманізації, через це роль шкільного психолога стала є невід'ємною її складовою. Тобто, результати дослідження розширюють наукові уявлення про становлення професійної компетентності практичних психологів у школі та готує їх до роботи в умовах воєнного стану.

Мета дослідження – полягає в теоретичному дослідженні особливостей роботи психолога у школі в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Динамічні кардинальні зміни в системі освіти України, новий виток яких розпочався із-за війни, зумовлені утвердженням демократичних процесів, загальними реформами в суспільстві, а особливо в освітній сфері.

В основі цих змін – оновлений зміст освіти, що базується на формуванні компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості, орієнтація на потреби дитини в освітньому процесі, дитино центризм та роль сім'ї у вихованні стають основою для формування нормотипової «Я» концепції, рухатись у цьому напрямку не можливо без роботи з психологом у школі.

Педагогіка партнерства між педагогічним колективом, дітьми, батьками та психологом є ключовим компонентом Концепції Нової української школи. Організацію освітньої діяльності на засадах партнерства визнано умовою і критерієм оцінки ефективності ланки системи безперервної освіти в Україні. Єдність виховних впливів сім'ї і школи постає одним із її основних принципів [1, с. 9].

Основним завданням шкільного психолога є діагностична та корекційна робота. В обов'язки психолога входить складання психологічного профілю дитини, який розкриває його розвиток і психологічне здоров'я. Визначення психологічного клімату в сім'ї, інтересів дитини також входить до сфери діяльності шкільного психолога.

Загальні функціональні обов'язки практичного психолога у школі визначені посадовою інструкцією та кваліфікаційними обов'язками для цього фахівця. Психолог освітнього закладу, працює за стандартним робочим завданням – 40 годин на робочий п'ятиденний тиждень, з яких 20 годин відводиться на практичну роботу (індивідуальна і групова діагностика, консультування дітей, педагогів, батьків, корекційно-розвивальна, просвітницька робота тощо), 20 годин – на організаційно-методичну роботу (підготовка до проведення соціально-психологічних заходів (занять, тренінгів, ігрових вправ тощо), обробка результатів досліджень, оформлення висновків, написання характеристик, ведення поточної документації тощо), яка може виконуватись за межами навчального закладу[2].

Зазначена система працювала до війни, і показала свою актуальність у мирний час, але на сьогодні вона стає менш актуальною, бо психологічна травматизація дітей, педагогічного колективу, батьків зросла у декілька раз. А це значить що зросла загрузка на фахівця. На сьогодні у шкільного психолога дещо більше завдань, виконання яких стало все більше перериватися на заспокоєння дітей під час повітряних тривог, зняти напад панічних атак тощо. Плановість роботи на сьогодні майже неможлива.

Ми говоримо, що насамперед це робота з надання екстреної психологічної допомоги: вчителям, дітям, їхнім батькам персоналу. Спрямована на збереження повноцінного життя та здоров'я шляхом засвоєння простих і конкретних правил взаємодії в надзвичайних ситуаціях, методів регуляції стресу, зняття тривоги та напруги, емоційна стабілізація колективу школи.

Тобто, одне із завдань шкільного психолога під час війни, вчасно донести до дітей і персоналу, що стресові стани, які вони переживають – страх, заціпеніння, паніка, тремтіння – це нормальна реакція організму на нестандартні обставини. І завдання людей у свою чергу навчитися допомогти собі самому [4].

Психопрофілактика у військах передбачає унікальну систему заходів, спрямованих на створення оптимальних умов для психічної діяльності, зміцнення нервово-психічного здоров'я та профілактику нервово-психічних захворювань військовослужбовців.

Також, не слід забувати про таку важливу діяльність психолога у школі під час війни, як психологічна підготовка, чи як її ще називають психопрофілактика, вона може запобігти невидимій травматизації дітей чи хоча б зменшити її вплив. Ніхто не знає що буде завтра і задача психолога підготувати дітей до цього, бо коли вони усвідомлюють, що зможуть собі зарадити, тоді вплив травматичної події є меншим.

Таким чином, під час військового стану психолог в школі обов'язково повинен мати безпосередній контакт з адміністрацією школи та батьками дітей, щоб у будь-який момент він міг інформувати та консультувати їх з питань, що входять до його компетенції.

Висновки. З огляду на викладене, можна впевнено стверджувати, що війна добавила роботи шкільним психологам, так як травмованих дітей та дорослих стало майже 100%, на сьогодні кожен українець живе в перманентному стресі. Особливістю діяльності психологів у військовий час є робота з наданням екстреної психологічної допомоги, та обов'язковість

навчання людей (колектив, дітей, батьків) навичок надання оперативної первинної психологічної допомоги.

Список використаних джерел

1. Балл Г. О. Аналіз поведінки у складних соціальних ситуаціях як сфера застосування теоретичних положень філософії // *Педагогіка і психологія*. 3. 2016. С. 9-15.
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти URL: <http://mon.gov.ua/ua/often-requested/statestandards/>
3. Засекіна Л. В., Пастрик Т. В. Основи психології та міжособове спілкування : навч. посіб. / Лариса Володимирівна Засекіна, Тетяна Володимирівна Пастрик. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. 184 с.
4. Збірник нормативно-правових документів психологічної служби та ПМПК системи освіти України / Упоряд. В. Г. Панок, І. І. Цушко, А. Г. Обухівська. К.: Шкільний світ, 2008. 256 с.
5. Кабінет Міністрів України. 2022, 17 березня. Про утворення Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану URL: <https://bit.ly/3L8lq7o>

УДК 159.922.7:314.151.3-054.73

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІТЕЙ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ

Єфімова Марина, здобувачка ОС «магістр»

спеціальності 053 «Психологія», 1 курс, РДГУ

Науковий керівник: Кулаков Р.С., кандидат психологічних наук, доцент

Постановка проблеми. Понад 14-ть мільйонів українців через повномасштабне вторгнення росії були змушені покинути свої домівки та виїхати в інші регіони країни або ж за її межі. За даними Мінреінтеграції в Україні офіційно зареєстровано 4 867 106 внутрішньо-переміщених осіб (ВПО). За міжнародними оцінками кількість внутрішніх переселенців перевищує 7 мільйонів громадян. Рівненщина прийняла понад 60 тисяч вимушених переселенців.

Внутрішньо переміщеною особою вважається громадянин України, який постійно проживає на території країни і був змушений або ж добровільно покинув своє місце проживання, для того, щоб уникнути негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсякденних проявів насильства, масових порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [1].

На жаль, під час переселення найбільше страждають діти, оскільки отримують психологічну травму, ядром якої є тяжкий травматичний досвід, переживання якого ускладнюється необхідністю адаптуватися у новому середовищі.

Діти-переселенці переживають травматичні і стресові чинники значно частіше, оскільки є вразливішими та чутливішими до впливу несприятливих чинників оточуючого середовища, аніж дорослі. Ці чинники впливають на дитину в період її розвитку, тим самим порушуючи нормальні процеси формування і становлення особистості. Пережитий травматичний досвід впливає на когнітивні процеси, особливості поведінки, міжособистісні відносини, самооцінку і, в цілому на світогляд.

Мета дослідження – проаналізувати психологічні особливості дітей вимушених переселенців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вітчизняні і зарубіжні вчені (М. Мюллер, Д. Вестбрук, Н. Сарджвеладзе, G. Butler, M. Fennell & A. Hackmann) досліджуючи проблему внутрішньо переміщених осіб, констатують наявність у останніх травматичних переживань, стресових розладів та емоційного неблагополуччя.

Наші спостереження доводять, що батьки дітей-переселенців виявляють до них надмірну увагу та турботу, тривожність та жалібність. Як наслідок, це призводить до формування у дитини образу жертви, який впливає на формування життєвих цілей в майбутньому, а також може проявлятися у різних поведінкових особливостях дитини, її

ЗМІСТ

Артемук О. Вплив стресу на самопочуття людини та її життєдіяльність	3
Баранович І. Вікові особливості прояву страхів у дітей молодшого шкільного віку...	5
Басалига Т. Посттравматичний стресовий розлад у учасників збройних конфліктів...	7
Болюх Н. Вплив емоцій на психічне здоров'я особистості.....	10
Боровець А. Проблема розвитку особистості в молодшому шкільному віці.....	13
Боса-Мірявець М. Психологічна готовність майбутніх педагогів до професійної діяльності.....	16
Босий-Мірявець В. Комунікативна культура педагога: психологічний вимір.....	20
Бугайчук І. Психокорекція нейрофізіологічних зв'язків у дітей з особливими освітніми потребами.....	23
Гавін Б. Особливості прояву психологічного стресу у людини.....	25
Гонтаренко В. Механізми психологічного захисту дітей.....	28
Гончарук А. Психологічні особливості спілкування у підлітковому віці.....	30
Горбатюк О. Методичні аспекти профілактики девіантної поведінки підлітків	33
Гудовсек С., Павелків Р. Сутність поняття «безпека життєдіяльності» з точки зору психологічної науки.....	34
Дем'янюк В. Психологічний зміст емпатії в контексті морального розвитку молодшого школяра.....	37
Дивульська К., Юрчук О. Особливості роботи психолога у школі в умовах воєнного стану.....	40
Єфімова М. Психологічні особливості дітей вимушених переселенців.....	42
Загородський Д. Психологічні чинники прояву любові у подружніх парах.....	44
Каверіна Б. Особливості конфліктної поведінки у підлітковому віці.....	47
Климчук І. Психологічні особливості емоційної стійкості студентів у період кризи...	52
Ковальчук О., Аладько Т., Ковальчук С. Соціально-психологічні причини поширення алкоголізму в середовищі підлітків.....	55
Ковальчук О., Назарець Л. Особливості дистанційного навчання в системі вищої освіти: недоліки та переваги.....	58
Коренко Д. Психологічні особливості поведінки обдарованих дітей.....	62
Корчака Ф., Корчакова Н. Вплив військової агресії на розвиток національної ідентичності української молоді	65
Котляр О. Психологічні особливості переживання самотності в юнацькому віці.....	66
Кривко М. Вплив сучасної іграшки на психічний розвиток дитини дошкільного віку.	68
Кулакова О. Використання інтерактивних платформ у навчанні іншомовної лексики	72
Курята Н. Вплив війни на життєстійкість українського студентства.....	75
Лаврук Л. Психологічні особливості міжкультурної адаптації переселенців у чужій країні.....	77
Мартюченко К. Креативність як фактор успішної самореалізації особистості.....	80
Мисько Є. Шкільна тривожність підлітків як соціально-психологічна проблема.....	83
Мотруніч І., Юрчук О. Використання інноваційних технологій у процесі фізичного виховання дошкільників.....	86
Нікішина Д. Рефлексія як фактор подолання фрустраційних ставнів у студентів.....	88
Оборська А. Дослідження впливу арт терапії у процесі психологічної корекції девіантної поведінки поранених військовослужбовців під час реабілітації.....	92

Павелків В. Сучасні реалії та їх вплив на розвиток агресивної та деструктивної поведінки молоді.....	93
Парчук Т. Психологічна готовність молоді до сімейного життя.....	96
Подлящук О. Психологічні особливості прояву емоційного вигорання у педагогів....	97
Приступлюк С. Психокорекція агресивної поведінки підлітків засобами арттерапії...	101
Пшенична Л. Феномен харизми та його вплив на міжособистісну взаємодію.....	103
Ряба Л. Фактори формування самооцінки в підлітковому віці.....	106
Сабат Є. Особливості феномена прокрастинації у студентському середовищі.....	108
Семенюк В. Психологічний супровід дітей раннього віку із загальною затримкою мовленнєвого розвитку.....	111
Сизов С. Теоретичний аналіз психологічної реабілітації осіб з алкогольною залежністю.....	112
Стащук А. Особливості використання арт терапії в роботі з молодшими школярами..	113
Тарасюк Л. Музика як чинник впливу на психічний стан особистості.....	116
Тимчак С. Інформаційна гігієна під час війни.....	118
Ткачук О. Соціально-психологічні аспекти сугестивності як фактору узалежнених форм поведінки в юнацькому віці.....	120
Українець В. Віра дітей у Збройні Сили України.....	123
Федорович Р., Опанасюк І. Методи арттерапії як засіб корекції сімейних відносин.....	125
Холод Ю. Формування національної гідності дітей дошкільного віку як проблема дошкільної освіти.....	127
Хома О. Soft skills як феномен професійної компетентності сучасного психолога.....	129
Чорноус Я. Психологічні особливості прояву ейджизму в студентській молоді: теоретичний аспект.....	131
Шевчук В. Соціально-психологічні аспекти дитячо-батьківських взаємин у сім'ях, що перебувають у складних життєвих обставинах.....	134
Шепель Т. Проблема емоційного вигорання лікарів.....	137
Шишка А., Юрчук О. Адаптивне фізичне виховання як засіб корекції психомоторних порушень у дошкільників із заїкуватістю.....	139
Яковець О. Особливості процесу соціальної адаптації дітей з аутизмом.....	142
Якубовська М. Психологічні особливості формування емоційної стійкості майбутніх психологів в стресогенних умовах.....	145
Яремчук Ю. Статистичні особливості виникнення захворюваності на ПТСР у військовослужбовців.....	149
Ярмошевич В. Експериментальне дослідження використання методу казкотерапії у роботі з дітьми в умовах війни.....	150